

ข่าวด้านเศรษฐกิจแรงงานที่น่าสนใจในประเทศญี่ปุ่น ประจำเดือน ธันวาคม ๒๕๖๐

๑. มีการยื่นเรื่องขอเพิ่มสาขาอาชีพบริการและบริหารร้านสะดวกซื้อ

สมาคมแพรนไฮส์ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสมาคมที่บริษัทร้านสะดวกซื้อต่างๆเป็นสมาชิกอยู่นั้น ได้ยื่นเรื่องต่อรัฐบาลญี่ปุ่นขอเพิ่มสาขาอาชีพของผู้ฝึกงานด้านเทคนิคชาวต่างชาติในต้นปีหน้า บริษัทร้านสะดวกซื้อต่างๆต้องการขยายตลาดสู่ต่างประเทศ จึงมีจุดประสงค์ให้ผู้ฝึกงานมาเรียนรู้ทักษะและประสบการณ์ในประเทศญี่ปุ่นจากนั้นกลับไปบริหารร้านในประเทศของตน

โดยสมาคมแพรนไฮส์ญี่ปุ่นได้วางแผนการฝึกงานให้ผู้ฝึกงานได้เรียนรู้การใช้เครื่องคิดเงิน การเรียงสินค้า รวมถึงการวางแผนการตลาด การสั่งซื้อและการบริหารสต็อกสินค้า

สาขาของผู้ฝึกงานฯในขณะนี้ มี ๗๗ สาขาช่าง เช่น สาขาการก่อสร้าง การเกษตร เป็นต้น ในการต่อวีซ่าการฝึกงานในแต่ละครั้งนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดทดสอบทักษะของผู้ฝึกงานฯ ซึ่งในครั้งนี้นี้สมาคมแพรนไฮส์ญี่ปุ่นได้ยื่นรายละเอียดเนื้อหาข้อสอบเกี่ยวกับร้านสะดวกซื้อให้กับรัฐบาลด้วยเช่นกัน

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๙ กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมเคยได้ให้ความเห็นว่าจะพิจารณาสาขาอาชีพบริการและบริหารร้านสะดวกซื้อเพราะเห็นว่าจะเป็นการช่วยส่งเสริมธุรกิจการขนส่งโลจิสติกส์ในประเทศที่กำลังพัฒนา

บริษัทร้านสะดวกซื้อต่างๆคิดว่าในไม่กี่ปีข้างหน้าจะมีการขยายร้านสะดวกซื้อออกสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา และจะมีการรับผู้ฝึกงานมาจากเวียดนาม ไทย และประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในปัจจุบันร้านสะดวกซื้อในประเทศญี่ปุ่นมีนักเรียนต่างชาติทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก แค่เพียงร้านค่อนวีนีเยนส์โตโร่ชื่อดัง ๓ บริษัทใหญ่อย่าง ๗-Eleven Lawson และ FamilyMart นั้นจะมีชาวต่างชาติมากกว่า ๔๐,๐๐๐ คนที่ทำงานอยู่ ซึ่งคิดเป็นจำนวนมากกว่าร้อยละ ๕ ของจำนวนพนักงานทั้งหมดทุกสาขา

ที่มา : <https://mainichi.jp/articles/20171205/k00/00e/040/278000c>

๒. ผู้ฝึกงานที่สอบผ่านจะสามารถได้รับวีซ่าสาขาการบริบาลและสามารถทำงานในญี่ปุ่นได้ตลอดไป

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐ รัฐบาลจะพิจารณาให้ผู้ฝึกงานที่สอบผ่านได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพบริบาลผู้สูงอายุของรัฐบาลญี่ปุ่น สามารถได้รับวีซ่าบริบาลผู้สูงอายุและทำงานได้ในญี่ปุ่นโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาการพำนัก

ถึงแม้ว่าตอนนี้การแก้ปัญหาขาดแคลนผู้บริบาลจะเป็นเรื่องใหญ่แต่เป้าหมายของระบบการฝึกงานด้านเทคนิคนั้นคือการกลับประเทศของตนเองเพื่อถ่ายทอดเทคนิคที่ฝึกมา จึงคาดว่า การเปลี่ยนแนวทางการรับคนต่างชาติไปมาจะก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์

การฝึกงานด้านเทคนิคสาขาการบริบาลนั้นมีการเพิ่มสาขาเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ที่ผ่านมา ซึ่งตามเงื่อนไขของระบบนั้นถึงแม้ว่าผู้ฝึกงานฯจะสอบผ่านได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพบริบาลผู้สูงอายุของรัฐบาลญี่ปุ่นแต่จะไม่สามารถทำงานในญี่ปุ่นต่อไปเรื่อยๆได้

รัฐบาลจึงได้มีแผนการว่าจะปรับปรุงกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองของญี่ปุ่นเพื่อให้ภายหลังผู้ฝึกงานฯที่จบการฝึกงานสูงสุด ๕ ปีและเดินทางกลับประเทศครั้งหนึ่งก่อนแล้วสามารถกลับเข้ามาญี่ปุ่นใหม่โดยวีซ่าผู้บริบาลที่สามารถทำงานได้ต่อโดยไม่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลาการพำนัก สำหรับนักเรียนต่างชาติที่มีประสบการณ์ฝึกงานด้านบริบาลเกิน ๓ ปีและสอบผ่านได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพบริบาลผู้สูงอายุของรัฐบาลญี่ปุ่นจะสามารถเปลี่ยนวีซ่าเป็นวีซ่าผู้บริบาลได้

ที่มา : <https://mainichi.jp/articles/20171205/k00/00e/040/277000c?inb=ys>

๓. ผู้ฝึกงานชาวต่างชาติที่หลบหนีมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพียงครึ่งปีมีจำนวนเกิน ๓ พันคน สาเหตุเพราะรายได้ไม่เพียงพอหรือ

จำนวนผู้ฝึกงานด้านเทคนิคชาวต่างชาติซึ่งหายตัวไปจากสถานที่ฝึกงานมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามข้อมูลจากกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ต้นปีจนถึงปลายเดือนมิถุนายนมีผู้หลบหนีจำนวน ๓,๒๐๕ คน ถ้าประมาณการณรวมทั้งปีคาดว่าจะมีจำนวนมากถึง ๖ พันกว่าคนเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ สามารถมองสภาพการณ์ได้ว่าสาเหตุที่มีผู้หลบหนีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากผู้ฝึกงานต้องการทำงานในสถานที่ที่มีค่าแรงมากขึ้นกว่าที่ทำอยู่ปัจจุบัน

ช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีจำนวนผู้หลบหนีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทรวงยุติธรรมจึงเข้าควบคุมและตรวจสอบสถานประกอบการที่มีผู้ฝึกงานหลบหนีอย่างเข้มงวดขึ้น สถานประกอบการที่ไม่จ่ายค่าจ้างให้กับผู้ฝึกงานจะถูกให้หยุดรับผู้ฝึกงานฯ ซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้ฝึกงานฯ ที่หลบหนีในปีที่แล้วลดลงจากเมื่อสองปีก่อนจากจำนวน ๕,๘๐๓ คนเหลือเพียง ๕,๐๕๘ คน

แต่ในปีนี้ก็กลับพบปัญหาการหลบหนีเพิ่มมากขึ้น กระทรวงยุติธรรมยอมรับว่าเป็นปัญหาที่ร้ายแรงโดยผู้บริหารให้ความเห็นว่า “พูดตามตรงรู้สึกเสียตากับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมาก หากไม่มีการวิเคราะห์รายละเอียดมากกว่านี้จะไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าปัญหาเกิดจากสาเหตุใด”

จากข้อมูล ณ สิ้นเดือนมิถุนายน ๒๕๖๐ ของกระทรวงยุติธรรม จำนวนผู้ฝึกงานฯ ที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นมีจำนวน ๒๕๑,๗๒๑ คน ซึ่งมากที่สุดเป็นชาวเวียดนามจำนวน ๑๐๔,๘๐๒ คน และชาวจีนตามลำดับ (จำนวน ๗๙,๙๕๙ คน)

ในครึ่งปีที่ผ่านมา มีจำนวนผู้หลบหนีที่มีมากที่สุดก็คือชาวเวียดนามเช่นกัน มีจำนวนถึง ๑,๖๑๘ คน ต่อมาเป็นชาวจีน (๘๕๙ คน) ชาวพม่า (๒๒๗ คน) ชาวกัมพูชา (๒๐๔ คน) เมื่อเปรียบเทียบกับครึ่งปีแรกของปีที่แล้วจำนวนชาวเวียดนามเพิ่มมากขึ้น ๗๙๓ คนและชาวพม่าเพิ่มมากขึ้น ๑๖๐ คน

จำนวนผู้หลบหนีตั้งแต่เดือนกรกฎาคมไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง สถานการณ์ในปีนี้อาจจะมีจำนวนผู้หลบหนีมากที่สุด

ระบบผู้ฝึกงานต้องการให้เกิดประโยชน์ต่ออนาคตประเทศและป้องกันปัญหาการขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบการ แต่ในอีกด้านหนึ่งจุดประสงค์ของผู้ฝึกงานส่วนใหญ่คือการหารายได้มากกว่าการฝึกงาน

จากการสอบถามเหตุผลผู้ฝึกงานฯ จำนวน ๓,๓๐๐ คนที่หลบหนีเมื่อปีที่แล้วของกระทรวงยุติธรรมมากกว่าครึ่งหนึ่งให้เหตุผลต่างๆว่า “ไม่ได้รับค่าแรงเท่าที่คาดหวังไว้” “ได้ยินจากเพื่อนว่ามีสถานที่ที่ให้ค่าแรงดีกว่า” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเหตุผลเรื่องค่าแรงถึงแม้ว่าค่าแรงที่ได้รับไม่น้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำแต่ผู้หลบหนีก็ต้องการที่จะทำงานกับสถานที่ที่ให้ค่าแรงมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกัน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆ เช่น การทำร้ายร่างกายและการลวนลามทางเพศ

จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการนั้นพบว่าร้อยละ ๗๐ ของสถานประกอบการค้างจ่ายค่าจ้างผู้ฝึกงานฯ และให้ผู้ฝึกงานฯ ทำงานเกินจำนวนเวลาที่กฎหมายกำหนด

ที่มา : <https://www.asahi.com/articles/ASKCX5CHBKCXUHBI01T.html>

๔. กำหนดแผนยุทธศาสตร์รับผู้ใช้แรงงานชาวต่างชาติอาชีพเกษตรกรรม ทำงานได้สูงสุด ๓ ปีในพื้นที่พิเศษ

รัฐบาลได้มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การรับผู้ใช้แรงงานชาวต่างชาติอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่พิเศษ โดยให้ทำงานในญี่ปุ่นได้นานถึง ๓ ปี และให้รับค่าแรงเท่ากับหรือมากกว่าชาวญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลจะพิจารณารายละเอียดต่อไป

พระราชบัญญัติแผนยุทธศาสตร์ของประเทศในพื้นที่พิเศษนั้นได้ถูกแก้ไขเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๖๐ โดยให้ยอมรับชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในอาชีพเกษตรกรรม การแปรรูปผลผลิตของการเกษตรและการค้า การเกษตร โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีประสบการณ์มากกว่า ๑ ปีและมีความรู้ภาษาญี่ปุ่น โดยให้ทำสัญญาจ้างงานกับหน่วยงานเฉพาะ เช่น บริษัทผู้จัดส่งแรงงานและให้หน่วยงานนั้นๆ ส่งตัวผู้ใช้แรงงานไปยังสถานที่ทำงาน ซึ่งเป็นเกษตรกรหรือนิติบุคคลผู้ผลิต ระหว่างที่มีอายุสัญญาอยู่นั้นสามารถเปลี่ยนสถานที่ทำงานได้

แผนยุทธศาสตร์ให้ทำงานได้สูงสุด ๓ ปี นั้นระหว่างที่ไม่มีการทำการเกษตรจะสามารถกลับประเทศได้ชั่วคราวและไม่นับระยะเวลาระหว่างที่กลับประเทศของตน สำหรับสถานประกอบการที่จะรับแรงงานจะต้องมีประวัติเคยรับชาวต่างชาติเข้าทำงานในช่วงไม่เกิน ๕ ปีที่ผ่านมาและจะต้องให้ค่าแรงเท่ากับหรือมากกว่าชาวญี่ปุ่น

สำหรับความรู้และประสบการณ์ของชาวต่างชาตินั้นมีแนวโน้มว่า นอกจากข้อสอบวัดความสามารถที่จะกำหนดเป็นการเฉพาะแล้วหากเป็นผู้ที่เคยเป็นผู้ฝึกงานด้านเทคนิคและฝึกงานในระยะเวลา ๓ ปีมาก่อน จะมีการรับรองให้ ซึ่งคาดว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ฝึกงานด้านเทคนิคที่จบและกลับประเทศไป

พื้นที่พิเศษที่ถูกกำหนดในแผนยุทธศาสตร์นี้คือจังหวัดไอจิ ซึ่งวางแผนจะเริ่มรับผู้ใช้แรงงานตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ เป็นต้นไป นอกจากนี้จังหวัดอื่นๆ ที่ให้ความสนใจคือ อิบารากิ นางาซากิและคุมาโมโตะ

ในสวนเกษตรนั้น ขณะนี้มีผู้ฝึกงานด้านเทคนิคกว่า ๒๐,๐๐๐ คนช่วยแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานโดยใช้เหตุผลว่าเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรสู่ต่างประเทศ ปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ในพื้นที่พิเศษมีการรับชาวต่างชาติเข้ามาทำงานในสาขาการทำงานบ้าน

ที่มา : <https://www.asahi.com/articles/ASKDM3SR4KDMULFA008.html>

๕. “พรั้งนี้จะพาไปสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง” ผู้ฝึกงานชาวต่างชาติกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

กฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้ฝึกงานชาวต่างชาติจากสถานที่ทำงานที่ไม่มีคุณภาพได้มีผลบังคับใช้เมื่อเดือนที่แล้ว แต่กลับมีผลกระทบเกิดขึ้นคือมีผู้ฝึกงานที่ไม่สามารถต่ออายุวีซ่า สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความไม่พร้อมขององค์กรรับ ทำให้มีผู้ฝึกงานที่จำเป็นต้องกลับประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อต้นเดือนธันวาคมที่ผ่านมาหญิงชาวเวียดนามอายุระหว่าง ๒๐ กว่าปีซึ่งฝึกงานในบริษัทเส้นใยสังเคราะห์ถูกเจ้าของบริษัทบอกว่า “พรั้งนี้จะพาไปสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองให้เตรียมเก็บข้าวของไว้” ซึ่งเป็นช่วงก่อนวีซ่าจะหมดอายุพอดี

ชาวเวียดนามผู้นั้นเดินทางมาญี่ปุ่นเป็นเวลา ๒ ปีแล้วและตั้งใจว่าปีหน้าก็จะฝึกงานต่อจึงยื่นเอกสารเพื่อขอต่อวีซ่าไว้ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนแต่เจ้าของบริษัทกลับพูดเพียงว่า “ถ้ายื่นเรื่องต่อวีซ่าไม่ได้ก็ต้องกลับประเทศนะ” โดยไม่ให้เหตุผลอื่นเพิ่มเติม

ระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคนั้นปกติแล้วสหกรณ์หรือหอการค้าจะทำหน้าที่เป็นองค์กรรับและส่งผู้ฝึกงานไปฝึกงานในสถานประกอบการขนาดเล็กและกลางต่างๆ ในระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคแบบเก่านั้นองค์กรรับจะเป็นผู้ยื่นเรื่องขอต่อวีซ่าและได้รับการต่อวีซ่าทันที แต่ในระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคแบบใหม่นั้น

องค์กรรับจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจาก “องค์กรฝึกงานด้านเทคนิคสำหรับชาวต่างชาติ (OTIT)” ก่อน ซึ่งองค์กรที่ได้รับว่าเหมาะสมที่จะเป็นองค์กรรับเท่านั้นที่จะสามารถรับผู้ฝึกงานได้ ดังนั้นองค์กรที่ไม่ผ่านการอนุญาตจะไม่สามารถยื่นเรื่องขอต่อวีซ่าได้

องค์กรฝึกงานด้านเทคนิคสำหรับชาวต่างชาติ (OTIT) นั้นเปิดรับเรื่องขออนุญาตตั้งแต่เดือนมิถุนายน เริ่มประกาศผลการอนุญาตตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน โดยใช้เวลาในการตรวจสอบประมาณ ๓-๔ เดือน มีองค์กรที่ยื่นเรื่องประมาณ ๑,๙๐๐ องค์กรแต่ข้อมูล ณ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐ องค์กรที่ได้รับอนุญาตมีเพียง ๑,๐๒๗ องค์กร องค์กรที่รับหญิงชาวเวียดนามผู้นี้ยังไม่ผ่านการอนุญาต

การเปลี่ยนแปลงระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคแบบใหม่ตามที่รัฐบาลกำหนดนั้น ผ่อนผันให้ผู้ฝึกงานฯ ที่วีซ่าจะหมดในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐ - มกราคม ๒๕๖๑ สามารถดำเนินการตามระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคแบบเก่าโดยการยื่นเรื่องขอต่อวีซ่าภายในเดือนตุลาคม ตามข้อมูลจากองค์กรฝึกงานด้านเทคนิคสำหรับชาวต่างชาติ (OTIT) นั้น องค์กรรับที่ลี้ภัยยื่นเรื่องขอต่อวีซ่าและลี้ภัยยื่นเรื่องขอลงทะเบียนเป็นองค์กรรับในระบบผู้ฝึกงานด้านเทคนิคแบบใหม่นั้นมีจำนวนหลายสิบองค์กร ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบต่อผู้ฝึกงานไม่สามารถต่อวีซ่าได้มากกว่า ๑๐๐ คนโดยคำนวณถึงเดือนมกราคม ๒๕๖๑

กระทรวงยุติธรรมได้แจ้งกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองทั่วประเทศเมื่อกลางเดือนพฤศจิกายนว่า หากองค์กรรับมีการปรึกษาเข้ามาในเรื่องนี้ให้แจ้งว่าสามารถยื่นวีซ่าระยะสั้นเพียง ๙๐ วันให้กับผู้ฝึกงานฯ ได้ แต่วีซ่าระยะสั้นนั้นจะไม่สามารถฝึกงานได้ ระหว่างที่รอผลการลงทะเบียนขององค์กรรับซึ่งไม่รู้ว่าจะออกเมื่อไรนั้น องค์กรรับจำเป็นต้องควบคุมค่าใช้จ่าย หลายองค์กรได้ส่งตัวผู้ฝึกงานฯ กลับประเทศชั่วคราว ซึ่งการกลับประเทศชั่วคราวนั้นไม่สามารถรับรองได้ว่าจะสามารถกลับมาญี่ปุ่นได้อีก

นายคุเรมัตสึ ซะอิชิ ประธานสหพันธ์แรงงานจังหวัดไอจิกกล่าวว่า “ผู้ฝึกงานฯ ที่กั๊กเงินมหาศาลเพื่อเดินทางมาฝึกงานในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีเป็นจำนวนมาก หากมีปัญหาเรื่องการต่อวีซ่าไม่ได้ อาจส่งผลให้เกิดการหลบหนี ซึ่งเป็นทางออกทางเดียวเท่านั้น”

ตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมาสหพันธ์แรงงานจังหวัดไอจิได้รับเรื่องปรึกษากรณีเดียวกันนี้จากผู้ฝึกงานฯ พื้นที่คันโตและคันไซถึง ๓ เรื่อง ซึ่งบางรายสามารถยื่นเรื่องขอวีซ่าระยะสั้นจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้แต่บางกรณีก็มีผู้ฝึกงานฯ ที่จำเป็นต้องกลับประเทศชั่วคราว นายคุเรมัตสึ ซะอิจิกกล่าวว่าองค์กรรับและสถานประกอบการควรรับผิดชอบความเป็นอยู่ของผู้ฝึกงานฯ ให้สามารถอยู่ในประเทศญี่ปุ่นได้ สำหรับรัฐบาลและองค์กรฝึกงานด้านเทคนิคสำหรับชาวต่างชาติ (OTIT) เองก็ควรมีการชี้แนะแนวทางโดยละเอียด

ที่มา : <https://www.asahi.com/articles/ASKDH51Z5KDHULFA01C.html>

สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น
ธันวาคม ๒๕๖๐